

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

Саветчук Н.М.

Викладач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового
Юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника»

Людина, її життя, здоров'я та гідність, проголошені Конституцією України, є найвищою цінністю в державі. Саме побудова правової держави в Україні вимагає сьогодні переосмислення ролі правників у захисті прав та свобод людини і громадянина та встановленні правопорядку. Тому належне виконання юристами своїх професійних обов'язків прямо залежать від розуміння та дотримання ними моральних цінностей, ідеалів, які знаходять своє відображення у практичній діяльності. Професійна мораль – це надзвичайно важливий показник діяльності держави на будь-якому етапі її становлення та розвитку.

Професія юриста – одна із найдревніших професій, основною її метою є забезпечення справедливості у суспільстві і державі. Правник у своїй діяльності повинен дотримуватись не тільки чітко встановлених правових норм, що є закономірно, але й норм моралі для найкращих результатів своєї професійної діяльності.

Моральна культура юриста є особливо важливою складовою його професійної культури. Мораль є однією з форм суспільної свідомості, суспільним інститутом, який виконує функцію регулювання поведінки людей у всіх сферах соціального життя з позиції уявлень про добро, справедливість, честь і гідність. Мораль – це система поглядів, уявлень норм, оцінок, що регулюють поведінку людей; одна з форм суспільної свідомості [5, с.77].

Основи моралі з'явилися ще до появи держави. Науковці стверджують, що мораль насамперед розглядається як найбільш давній спосіб соціальної регуляції і саморегуляції поведінки людини, що виникає і розвивається ще у доцивілізаційний період, а право, як і держава, – продукт цивілізації [4, с.5].

С. Д. Гусарєв та О. Д.Тихомиров зазначають, що моральна культура – це один із аспектів загальної культури особи, що характеризується системою моральних цінностей, які формуються протягом всього життя особи і виступають як головний критерій у виборі моделі, мети, засобів здійснення поведінки, а також домінуючого мотиву всякої свідомої діяльності[3, с.380]. О. М.Бандурка та О. Ф. Скакун підкреслюють, що моральна культура юриста – це система моральних принципів і норм, які сформувалися як результат почуттів, знань, потреб, переконань, що виражають у моральній поведінці юриста гармонію внутрішніх переконань і їх зовнішніх проявів [1, с.102]. Яворська Х. Г. зауважує, що етична (моральна) культура – це природне ядро професійної культури юриста як особи, категоричне веління морально діяти під час виконання службових обов'язків. Така культура не терпить неморальну діяльність, погрози, психологічний тиск, різні види насильства, інші негуманні засоби вирішення правових проблем [8].

Моральна культура правників, за висловлюванням О.В.Хоменка, характеризується такими особливостями: носіями цього різновиду моральної культури виступають представники окремої професійної групи – юристи-фахівці; специфіка такої культури обумовлена сутнісним зв'язком моралі та права; рівень моральної культури юриста має підноситися над загальним рівнем моральної культури суспільства; моральна культура юриста передбачає сприйняття не тільки загальних моральних вимог, які стосуються будь-якої людини, але і спеціальних правил, зумовлених специфічними умовами певного виду юридичної діяльності; почуттєвий рівень моральної культури юриста передбачає не тільки загостреність таких почуттів, як справедливість, людяність, порядність, а також і стриманість у інших почуттях, які б заважали неупереджено, ефективно виконувати професійні обов'язки тощо [6, с.714].

Варто наголосити на тому, що моральні знання, почуття, переконання, які реалізуються як у процесі виконання юристом своїх професійних обов'язків, так і в побуті, повинні базуватися на таких моральних цінностях, як: добро, обов'язок, честь, совість та ін. Етична культура юриста передбачає закономірне дотримання юристом ustalених норм і принципів моралі в процесі виконання службових обов'язків, їхнього впровадження в юридичну практику, подолання морально-фахових деформацій. Тільки тоді юрист як професіонал буде одержувати моральне задоволення, коли він діятиме відповідно до моральних норм, і тільки така його діяльність буде моральною.

Моральна культура юриста передбачає стійкий імунітет проти зла, моральну чистоту, вихованість, що виключає виникнення суб'єктивізму, зловживання владою, службовим становищем, досягнутим статусом та ін.[8, с.193].

Структура моральної культури юриста охоплює такі складові: наявність етичних почуттів, знань, потреб; перетворення етичних почуттів, знань, потреб у моральні переконання, звички морального оцінювання чужої поведінки; готовність діяти, керуючись етичними знаннями і переконаннями, тобто поступати морально, по совісті. Основне етичне правило юриста полягає в тому, щоб робити для клієнта все, що не заборонено законом, робити те, що він міг би зробити для себе сам, маючи для цього необхідні знання і навички, властиві юристу-професіоналу[8]. Всі юристи повинні керуватися у своїй діяльності однорідними принципами, мають бути зорієнтованими на загальнолюдські моральні цінності, і тому до них, як до представників правничої професії, ставляться єдині за своєю сутністю моральні вимоги [4, с.15].

На сьогодні в нашій державі існують різні етичні кодекси, з правилами поведінки адвокатів, суддів, слідчих, нотаріусів, тобто такі кодекси уже і вміщують узагальнені спеціально-фахові нормативи моральної культури. Ці нормативи відповідають міжнародним деонтологічним стандартам.

Діяльність юриста характеризується щоденним спілкуванням із різними людьми, які залежать від нього, а тому потребують від правника коректного ставлення. Невиконання норм етичної культури може спричинити застосування санкцій аж до звільнення з посади. Тобто етична культура припускає етичні зобов'язання і відповідальність, що властиві юридичній практиці. Вони закріплені в Законах України «Про судоустрій і статус суддів», «Про нотаріат», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про прокуратуру» та ін. Етичні вимоги, які характеризують моральну культуру адвоката, слідчого, прокурора та інших юристів, повинні знайти практичне застосування в їхній професійній діяльності.

Варто зауважити, що у процесі професійної юридичної діяльності у свідомості юристів можуть відбуватися і негативні явища, тобто негативні зміни, які формуються стихійно чи свідомо в окремих представників цієї професійної групи всупереч суспільним та державним вимогам, стандартам щодо професійної діяльності і поведінки. Причини деформації моральної свідомості юристів слід шукати і у суспільстві, і у специфічних умовах їх діяльності. До таких деформацій відносять: некомпетентність; зловживання владою, службовим становищем в особистих цілях; перевищення своїх повноважень; упередженість, невиправдана жорстокість тощо. Тому перевиховання юристів із деформаціями моральної свідомості – це сьогодні одне із важливих завдань держави та її певних органів, соціальних інституцій, громадської думки, професійних об'єднань юристів. Лише висока моральна культура юриста є головним бар'єром на шляху деформацій свідомості [2, с.312].

Рішення, що приймаються юристами та їх дії, якщо вони відповідають закону, відповідатимуть і моральним нормам, на яких закон і базується. Невиконання закону аморально. Це суперечить не лише правовим нормам, але й нормам моралі, професійній етиці юриста. Таким чином, професійна етика юриста формується на основі взаємозв'язку правових та моральних принципів, норм, правової і моральної свідомості.

Отже, варто підсумувати, що формування особистості юриста особливо гостро постала сьогодні, коли нашої молодій державі потрібно фахівця у сфері державотворення, коли змінюються суспільні пріоритети. Юрист завжди має бути носієм високих моральних цінностей у праві, чим вища моральна культура юриста, тим ефективніше він виконує свій службовий обов'язок, тим відповідальніше ставиться до результатів своєї професійної діяльності.

Список літератури

1. Бандурка О.М., Скакун О.Ф. Юридична деонтологія: підручник Харків: НУВС, 2002. 336 с.
2. Брездень В.І. Деформація професійної свідомості юриста. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична*. 2014. № 3. С.305-313
3. Гусарєв С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навчальний посібник. 4-те вид. Київ: Знання, 2010. 495 с.
4. Лозовой В. О., Петришин О. В. Професійна етика юриста. Харків: Право, 2004. 176 с.
5. Тофтул М. Г. Етика: навчальний посібник. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. 416 с.
6. Хоменко О.В. Загальна характеристика моральної культури юриста. *Форум права*. 2013. № 3. С. 712–716. URL.: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_117.pdf
7. Юридична деонтологія: підручник / За ред. В. Д. Ткаченка. Харків: Одісей. 2008. 256 с.
8. Яворська Г.Х. Етична культура юриста: поняття та структура. URL.: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/6_2011/77.pdf